

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Kaa2/2019 vp Raiskauksen määritelmä suostumusperustaiseksi – Suostumus2018

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kiittää tilaisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja lausuu kunnioittaen seuraavan.

Kansalaisaloitteen sisältämät ehdotukset

Kansalaisaloitteella on ehdotettu muutettavan rikoslain 20 luvun raikausta koskevaa 1 §:ää siten, että raiskauksesta tuomittaisiin se, joka on sukupuoliyhteydessä toisen kanssa ilman tämän suostumusta. Sanottuun lainkohtaan on ehdotettu kirjattavan lisäksi tyhjentävästi se, missä olosuhteissa suostumusta ei ole annettu. Nämä kriteerit sisältäisivät muun ohella voimassa olevan raikausta koskevan säännöksen sisältämät edellytykset väkivallasta tai väkivallan uhasta sekä niin sanotusta avuttomasta tilasta. Myös sanotun lainkohdan 3 momenttia, joka koskee kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakavia tilanteita, on ehdotettu muutettavan siten, että rangaistavaksi olisi säädetty törkeän piittaamaton suhtautuminen suostumuksen puutteeseen.

Suostumuksen puute on ehdotettu otettavan huomioon myös, kun kysymys on rikoslain 20 luvun 4 §:ssä säädetystä pakottamisesta seksuaaliseen tekoon. Edelleen ehdotuksen mukaan rikoslain 20 luvun 5 § seksuaalisesta hyväksikäytöstä kumottaisiin. Perusteluiden mukaan viimeksi mainitun säännöksen sisältö on huomioitu ehdotetussa raikausta koskevassa pykälässä ja siten sukupuoliyhteys asemaa tai uhrin riippuvuussuhdetta hyväksikäyttäen olisi rangaistava raikauksena.

Asiaan liittyvä muu lainvalmistelutyö

Vuoden 2019 hallitusohjelmaan on kirjattu seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toteutus sekä raikausmääritelmän muuttaminen suostumuksen puutteeseen perustuvaksi.

Oikeusministeriö on 11.4.2019 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella rikoslain seksuaalirikoksia koskevan 20 luvun kokonaisuudistus. Työryhmän taustalla on eduskunnan hallitukselle asettamat edellytykset muun ohella rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksesta sekä kesällä 2018 järjestetyn viranomais- ja järjestötoimijoiden

kuulemisen perusteella laadittu arviomuistio. Työryhmän tehtävänä on asettamispäätöksen mukaan valmistella muun ohella säännökset, joilla vahvistetaan suostumuksen asemaa raiskauksen tunnusmerkistössä. Asettamispäätöksen mukaan säännösten tulee asiallisesti sisältää rangaistussäännös sukupuoliyhteydestä vastoin toisen ilmaisemaa tahtoa. Työryhmän toimikausi päättyy 31.5.2020.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kannanotot kansalaisaloitteessa ehdotettuihin muutoksiin

Yleistä

Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vahvistamista lainsäädäntöä täsmentämällä on yleisesti ottaen pidettävä kannatettavana ja siten käräjäoikeus suhtautuu myönteisesti kansalaisaloitteen sisältämien ehdotusten tavoitteisiin.

Rikosasioissa todistustaakka tunnusmerkistön täyttymisestä kuuluu aina syyttäjälle. Rikoksesta syytetyn ei siten tarvitse todistaa syyttömyyttään välttääkseen rangaistuksen. Näin ollen myös suostumuksen puuttumisen osalta näyttötaakka olisi syyttäjällä. Näyttötaakkaa ja syyttömyysolettamaa koskevin osin kansalaisaloitteen sisältämää ehdotusta koskien niitä kriteereitä, joissa suostumusta ei ole katsottu annetun, voidaan pitää jossain määrin ongelmallisena. Edelleen tällaisten kriteerien luettelointi tyhjentävästi saattaa johtaa käytännön lainsoveltamistilanteissa siihen, että jotkut käytännön tilanteet voivat jäädä sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Mainitun johdosta perustellumpaa vaikuttaisi olevan se, että suostumuksen puuttumista koskevat kriteerit kirjattaisiin lakiehdotusten perusteluosaan.

Käytännön tilanteissa epäillyn raiskauksen uhri hyvin usein lamaantuu tilanteessa eikä hän siten pysty ilmaisemaan tilanteessa tahtoaan ja siten sitä, että teko tapahtuu vastoin hänen tahtoaan. Tästä syystä kansalaisaloitteen mukaista mallia on pidettävä yleisesti kannatettavana.

Käräjäoikeus pitää tärkeänä, että lainsäädäntömuutoksia valmisteltaessa ja hyväksyttäessä sääntely kokonaisuudessaan säilyisi selkeänä ja johdonmukaisena. Myös rikoslain sisäinen johdonmukaisuus tulisi turvata. Muutokset suostumusta koskevan sääntelyn osalta tulisi siten valmistella edellä mainitussa oikeusministeriön työryhmässä, jossa ovat edustettuina oikeusministeriön asiantuntijoiden lisäksi useita asiantuntijoita eri viranomaistahoista ja järjestöistä. Laaja asiantuntijuus sekä asianmukainen lainvalmistelu tulisi siten turvattua.

Eräitä yksityiskohtia

Edellä todetuin tavoin ehdotuksessa väkivaltaa tai sen uhkaa sekä niin sanottua avutonta tilaa koskevat edellytykset on sisällytetty niihin kriteereihin, joiden mukaan suostumusta ei ole katsottava annetun. Lainmuutoksia valmisteltaessa ja hyväksyttäessä tulisi varmistaa se, etteivät nämä nykyisin voimassa olevat väkivaltaa tai väkivallan

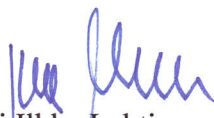

uhkaa koskevat tilanteet (RL 20:1.1) kuin eivät myöskään niin sanottua avutonta tilaa koskevat tilanteet (RL 20:1.2) jäisi raikausta koskevan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Varmistettava olisi myös, että sääntely myös kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakavien tekojen (RL 20:1.3) ja pakottamista seksuaaliseen tekoon koskevan säännöksen (RL 20:4) osalta olisi johdonmukainen ja selkeä.

Seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan säännöksen (RL 20:5) kumoamista koskevan ehdotuksen osalta käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että voimassa oleva säännös soveltuu myös sellaisiin tilanteisiin, joissa sukupuoliyhteyttä ei ole tapahtunut. Kyseisen kriminalisoinnin mahdollisen kumoamisen osalta tulisi varmistaa se, etteivät tällaiset nykyisin rangaistavaksi säädetyt tilanteet jäisi lainsäädännön soveltamisajan ulkopuolelle. Arvioitava siten olisi ehdotettujen raikausta ja pakottamista seksuaaliseen tekoon koskevien säännösten soveltamisalan kattavuutta.

Käräjäoikeus vielä toteaa, että ehdotuksesta ei käy selkeästi ilmi se, minkä johdosta ja millä perusteilla on ehdotettu muutettavan törkeätä raikausta koskevaa säännöstä (RL 20:2) kokonaisarvostelun osalta.

Espoossa 18. päivänä marraskuuta 2019

Laamanni Ilkka Lahtinen

Käräjätuomari Sanna Mikkola